

Východně od skleníku, v sondě S3C, byla dokumentována blíže neurčená zdiva, orientovaná ve směru V–Z. Uvažujeme, že by se mohlo jednat o zdi související s ohrazením kláštera, popř. s blíže neurčenou klášterní zástavbou. Jejich časové zařazení je však problematické. V sondě S3B byla zkoumána dvě výrobní zařízení – pece, pravděpodobně z 18. století.

Literatura

AMB: *Archiv města Brna*. Fond U5, Sbirka fotografií, sign. Ilc 39. Soubor fotografií skleníku v zahradě augustiniánského kláštera na Mendlově náměstí v Brně. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:17ac9473-b1c7-4a16-88ae-a4a72faa19d9?page=uuid:56a0988a-02d9-4d19-9005-b240d1451792>.

Bučo, M., Sedláčková, L. 2021–2022: *Terénní dokumentace k akci A076/2021*. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The rescue excavation conducted at Mendel Square (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 22) in connection with the renewal of Mendel's Greenhouse, which was built after 1854 in the garden of today's Augustinian Abbey, uncovered the complete layout of the greenhouse including three heating devices (Fig. 23, 24). The greenhouse was 28.5 m long and 5.5 m wide, oriented west-east. It was demolished sometime between 1961 and 1963/1964.

The archaeological contexts associated with the operation of the Cistercian monastery, later the Augustinian, were documented around the greenhouse. One of the most important discoveries is the mill race which was the left-bank branch of the Svatka mill race (Fig. 25). It was built in the 14th century but its latest modifications were made in the 19th century. The excavation also yielded a stone well of unspecified period, masonry walls likely related to the monastery fencing, and two production facilities – kilns/furnaces (probably from the 18th century).

Lenka Sedláčková, Michal Bučo

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Poříčí č. p. 7, parc. č. 1682.

Raný středověk. Sídliště. Jiná evidence. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1878300N, 16.5954658E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Přístavba a nástavba ateliéru KVV“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A38/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila v květnu a srpnu 2022.

Plánované zemní práce byly tvořeny výkopem stavební jámy, jejíž hloubka dosahovala 1,2 m. Při ohledání těžného terénu bylo ověřeno, že dochází k narušení pouze souvrství novodobých navážek. Dodatečně, po zjištění havarijního stavu přítomné kanalizace, byl realizován výkop za účelem její rekonstrukce. Jeho provedení se uskutečnilo bez oznámení, a tudíž bez přítomnosti archeologa. Podařilo se dokumentovat pouze segment profilu na stěně výkopu kanalizační šachty v severozápadní části staveniště. Zachycen byl průřez terénu do hloubky 3,5 m.

Povrch geologického podloží, které tvořily vrstvy písku, byl dokumentován v hloubce 2,2 m (úroveň 200,52 m n. m.). Následovaly uloženiny, které lze označit za kulturní vrstvy. Jejich prostřednictvím se terén zvýšil o 0,55 m. Vznikly zřejmě jako výsledky sídlištních procesů. Jejich původ (především první z nich) je

však možné hledat ve fluvialních sedimentech, které prošly v důsledku lidské činnosti transformací. Z vrstev bylo získáno jen několik keramických zlomků umožňujících datování do raného středověku (snad 11.–12. století). Rozlišení kulturních vrstev na dva horizonty vybízí k úvaze o fázovitém osídlení. Upřesnění by mohla přinést pouze řádně vedená archeologická exkavace. Následovala uloženina, kterou můžeme považovat za fluvialní sediment s možnou určitou přeměnou díky lidské přítomnosti. Mocnost vrstvy dosahovala 0,45 m a vznik musí odpovídat období vrcholného středověku a novověku. Dále již bylo dokumentováno souvrství navážkového charakteru, časově spadající do 19.–20. století (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202202481 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A small rescue excavation in Poříčí Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) yielded findings complementing the results of excavations previously conducted at the site. It verified the presence of the archaeological contexts from the Early Middle Ages and confirmed the importance of the site in the study of the historical development of Brno.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Tvrého č. p. 15, parc. č. 325, 326, 328, 330.

Industriální období. Vodní dílo. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1957694N, 16.5910581E

V první polovině roku 2022 proběhl záchraný archeologický výzkum při stavbě „Rekonstrukce historického vodárenského areálu bývalých městských vodojemů, Žlutý kopec v Brně – I. Etapa“. Výzkum proběhl formou dohledu a dokumentace odkrytých archeologických situací. Jedná se o unikátní brněnskou technickou kulturní památku nadregionálního významu. Vodojemy zde byly budovány postupně od roku 1874 (Zbranek, Čmelák 2023).

Výkopovými pracemi při této etapě byly dotčeny objekty vodojemu z roku 1874 (stavba nového nouzového výlezu) a vodojemu z roku 1894 (stavba nového hlavního vstupu a nouzového výlezu). Během výkopových prací při severní straně vodojemu z roku 1894 (sonda S1) byly dokumentovány odkryté historické konstrukce vodojemu – cihelná klenba (s. j. 901) a obvodová zeď vodojemu (s. j. 900). Dále bylo dokumentováno zaizolování objektu vodojemu vrstvou na sebe kladených lisovaných jílových kostek o tloušťce cca 0,4 m (s. j. 100), umístěných ve výkopu pro stavbu vodojemu (s. j. 500) a dosypaných zeminou. U nového nouzového výlezu na jižní straně vodojemu (sonda S2) byla zjištěna obdobná situace. Při budování nového nouzového výlezu při severní straně vodojemu z roku 1874 (sonda S3) byla odkryta historická cihelná konstrukce vlastního vodojemu (s. j. 902), doplněná o zaizolování formou jílové vrstvy o tloušťce až 0,6 m (s. j. 101). Zajímavostí bylo umístění ve výkopu pro vodojem (s. j. 501) a dosypano zeminou (obr. 26).

Literatura

Zbranek, H., Čmelák, O. 2023: *Rekonstrukce historického areálu bývalých městských vodojemů, Žlutý kopec*. Rkp. náleзовé zprávy, č. akce A30/2022. Uloženo: Archaia Brno z. ú.

Obr. 26. Brno, ulice Tvrdého. Sonda S1 s odkrytými historickými konstrukcemi vodojemu z roku 1894. Zajílování pomocí jílových lisovaných kostek s. j. 100. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 26. Brno, Tvrdého Street. Test pit S1 showing the water reservoir construction from 1894. Insulation with pressed clay blocks. Photo by Archaia Brno.

Summary

During the construction of new entrances of the historical water reservoirs in Brno on Yellow Hill (Tvrdého Street, Staré Brno cadastral area, Brno-City District), the 1874 and 1894 construction elements of the cistern have been documented. The excavation also brought evidence of the historical clay insulation (Fig. 26).

Hynek Zbranek, Ondřej Čmelák

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Bratislavská č. p. 84.

Starohradištní období (RS2), vrcholný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49,200441N, 16,623928E; 49,199637N, 16,624162E; 49,199715N, 16,624795E; 49,200150N, 16,624733E; 49,200176N, 16,625009E; 49,200572N, 16,624969E

Lokalita se nachází v Brně-Zábrdovicích na ulici Bratislavská č. 84. Leží na mírném svahu, který klesá od severu k jihu a jihovýchodu. Geologicky je podloží tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Povrch sprašového podloží se pohybuje v nadmořské výšce 200–202 m. Na podloží nasedá holocenní humózní půda, která dosahuje mocnosti 1,5–2 m. Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rezidence Pekárenský dvůr“, prováděnou společností DOMOPLAN. Probíhal od jara do podzimu 2021.

Přibližně ve středu zkoumané plochy se podařilo zachytit část pozemníku datované na základě keramického inventáře ze 7. až 8. století (obr. 27). Její větší část však byla zničena stavební aktivitou v průběhu minulého století. Objekt byl exkavován od rozhraní navážek a půdního typu, přičemž celková hloubka činila 0,88 m. Ve zkoumaném půdorysu byly identifikovány dvě kúlové jámy a pozůstatek topeniště v severní části (obr. 28). Případné kamenné obložení se nedochovalo a kameny nebyly nalezeny ani v zásypu.

Jižní hranice stavební plochy se nacházela přibližně 34 m od ulice Cejl. Téměř na této hranici byl prozkoumán soliterní objekt – pyrotechnologické zařízení ze 13. století (obr. 29). Výpal stěn byl velmi tvrdý, v zásypu se však nepodařilo objevit strusku ani defektní formy keramiky. Vzhledem k sekundárním keramickým nálezům pocházejícím ze zkulturněného půdního typu lze usoudit, že v neprozkoumaném prostoru směrem k ulici muselo v tomto období docházet k určitým aktivitám (Bučo 2023). V teoretické rovině by bylo možné uvažovat o existenci osady Zábrdovice, která je potvrzená archivními prameny k roku 1237 (CDM II, 342, č. 265). Při výzkumech v okolí kláštera se osadu nepodařilo doložit, a hledá se tak právě na západním břehu Svítavy (Zůbek 2022). K potvrzení domněnky je však potřeba dalších výzkumů v této oblasti.

Obr. 27. Brno, ulice Bratislavská. Hrnčovitá nádoba ze 7.–8. století. Foto L. Kosová.
Fig. 27. Brno, Bratislavská Street. Pot-shaped vessel from the 7th–8th century. Photo by L. Kosová.